

УДК 630*627.3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Е. Кульчицька

*Український державний лісотехнічний університет,
вул. Ген. Чупринки, 103, м. Львів, 79057 Україна*

Проаналізовано сучасний стан рекреаційно-туристичного лісокористування. Розглянуто поняття “екотуризм” та “збалансований туризм”. Представлені результати соціологічного дослідження, проведеного у НПП “Сколівські Бескиди” та розроблені рекомендації щодо розвитку рекреаційно-туристичного господарства лісогосподарськими підприємствами в умовах сталого розвитку.

Ключові слова: рекреаційно-туристичне лісокористування, сталий розвиток, екотуризм, збалансований туризм, соціологічне дослідження.

В останні десятиріччя проблема використання лісових насаджень у рекреаційних цілях набула виключної актуальності. Рекреаційні ресурси лісу як об’єкт наукових досліджень привертають увагу багатьох вчених у різних галузях та аспектах: соціальному, економічному, інформаційному, архітектурному, освітньому, юридичному, географічному, лісівничому, екологічному, оздоровчому тощо.

Проблемі використання рекреаційно-туристичних ресурсів, у т.ч. рекреаційного використання лісів присвячені наукові праці Р. Возняка, С. Генсірука, В. Кравціва, М. Нижник, М. Нудельмана, В. Павлова, А. Тарасова та ін. В багатьох з них відзначається, що подекуди рекреаційні та санітарно-оздоровчі функції лісів для суспільства набагато цінніші, ніж матеріали з них, а економічна оцінка лісів в зоні інтенсивної рекреації може в десятки разів перевищувати вартість вирощеної у них деревини [1].

Рекреаційне лісокористування є невід’ємним видом діяльності лісогосподарських підприємств. І, незважаючи на те, що на сьогоднішній день більш привабливим для них залишається лісозаготівельна діяльність та продаж деревини, особливо на експорт, останнім часом все частіше почали з’являтися праці, присвячені проблемам підвищення ефективності використання рекреаційних лісових ресурсів. У них, зокрема, звертають увагу на такі заходи з підвищення ефективного використання рекреаційних лісових ресурсів, які б сприяли рекреаційно-туристичному розвитку територій: реалізація лісогосподарськими об’єктами власних можливостей для розвитку рекреаційно-туристичного господарства; розробка і реалізація конкретних локальних проектів з метою створення необхідної інфраструктури на найцінніших у рекреаційному відношенні лісових територіях; створення локальних екопоселень; модернізація наявних відомчих баз відпочинку; активізація зусиль у справі міждержавної співпраці в рекреаційному та природоохоронному напрямку [2, с. 175].

Однак, потрібно зауважити, що досить незначною є кількість публікацій, присвячених дослідженню розвитку рекреаційно-туристичної діяльності лісогосподарських підприємств. У зв'язку з цим *метою цього дослідження* є розробка рекомендацій щодо розвитку рекреаційно-туристичного господарства лісогосподарськими підприємствами в умовах сталого розвитку. Для досягнення поставленої мети автором опрацьовані наукові праці попередників, проаналізовано сучасний стан рекреаційно-туристичного лісокористування, виявлені найбільш суттєві недоліки організації відпочинку в лісі та перспективні напрямки розвитку рекреаційно-туристичного лісокористування за результатами проведеного соціологічного опитування фахівців галузі.

Об'єктом дослідження є рекреаційно-туристичне лісокористування. А у територіальному відношенні у дослідженні об'єктом є усі землі державного лісового фонду ДЛГО "Львівліс".

Предметом дослідження стали напрямки розвитку рекреаційно-туристичного лісокористування.

Аналізуючи діяльність підприємств, що входять у ДЛГО "Львівліс", варто відмітити, що благоустрій лісів для відпочинку не здійснюється належним чином, оскільки держава не виділяє лісовим підприємствам на це кошти, за винятком національних парків, а державні лісові підприємства не дуже охоче здійснюють такі витрати за власний рахунок. Як видно з рис. 1, за даними звітності ДЛГО "Львівліс" останніми роками у Львівській області спостерігається збільшення витрат на благоустрій лісових територій для відпочинку. Але таке збільшення відбулось лише завдяки Національному парку, який фінансується з бюджету. Крім того, тільки 7 держлісгоспів з 16-ти регулярно здійснюють благоустрій рекреаційних ділянок власними силами або за рахунок коштів, які виділяються на будівництво та ремонт доріг, протипожежні заходи. Водночас ігнорування питання благоустрою лісів для відпочинку призводить не тільки до зниження комфортності відпочинку, але й сприяє деградації самих лісових ресурсів та втрати їхніх функціональних властивостей. І хоча надходження від надання рекреаційно-туристичних послуг національним парком "Сколівські Бескиди" не оподатковуються, вони суттєво нижчі надходжень, отриманих від продажу деревини на експорт.

Спостерігається постійне збільшення кількості відпочиваючих на території Карпат, особливо у зимовий період. Причому, резерви освоєння рекреаційного потенціалу Карпат оцінюються спеціалістами цілком достатніми для забезпечення перспективного розвитку рекреаційно-туристичного комплексу в екологічно допустимих межах. Однак, сумарна місткість окремих рекреаційних центрів, зокрема, Трускавця та Славська, вже сьогодні близька до оптимальної [13, с. 23].

На наш погляд, доцільним буде виділити чотири типи рекреаційного лісокористування:

- туризм і спорт – походи, альпінізм, масовий пішохідний і лижний туризм, різні види лижного спорту, автотуризм, кінний спорт, санний спорт, печерний туризм, спортивне орієнтування, радіоорієнтування тощо;
- загальнооздоровчий відпочинок (відпочинок-релаксація) – пішохідні, лижні, велосипедні, кінні прогулянки, пікніки, спортивні ігри, споглядання високо естетичних пейзажів тощо;
- утилітарна рекреація – любительське збирання ягід, грибів, лікарських рослин, любительське рибальство та мисливство;

- лікування-профілактика (санаторно-курортне лікування) – кліматичне лікування, фітолікування, бальнеологічне, озокеритолікування та пелоїдолікування тощо.

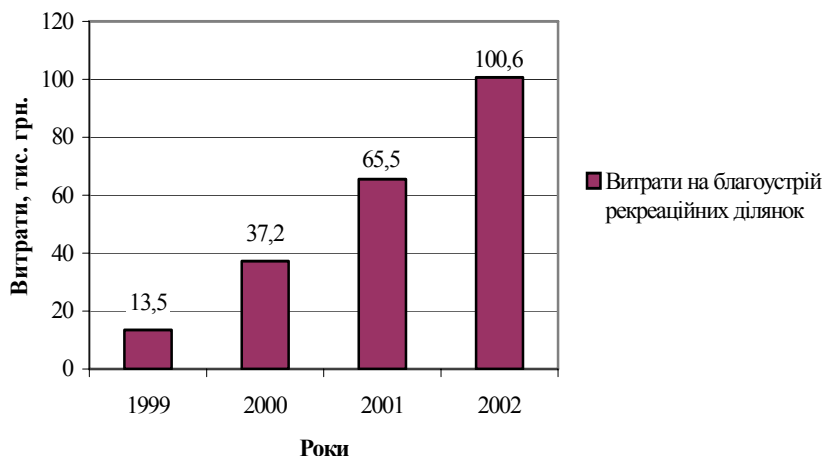

Рис. 1. Динаміка витрат на благоустрій лісів підприємств ДЛГО “Львівліс”

Слід також зауважити, що цей поділ є досить умовним. Оскільки різні типи рекреації можна комбінуватись між собою.

На науково-практичному семінарі “Шляхи сталого розвитку Карпатського регіону України (на прикладі НПП “Сколівські Бескиди)” (20–22 травня, 2004 р.) автором було проведено опитування фахівців, у т.ч. працівників національного парку, щодо розвитку рекреаційно-туристичної діяльності на лісових територіях. Аналіз отриманих результатів опитування проводився з використанням стандартного пакета SPSS 10,0. На рис. 2 зображено результати оцінювання респондентами привабливості різних типів відпочинку. Оцінювання проводили за п’ятибальною шкалою (1–найменш привабливий, 5–найбільш привабливий). Отже, найбільш привабливими є туризм та спорт, а також загальнооздоровчий відпочинок. А такий вид туризму, як екотуризм, отримав оцінку у 3,8 балів, що може бути зумовлено як неоднозначністю розуміння цього терміна, так і тим, що в Україні цей вид туристичного бізнесу знаходиться на початковій стадії свого розвитку. Менш привабливими виявились любительські промисли та санаторно-курортне лікування.

Респондентами також було оцінено за п’ятибальною шкалою доцільність та важливість благоустрою лісів певними елементами. У результаті аналізу отриманих відповідей елементи благоустрою лісів за ступенем їхньої важливості були розставлені у такій послідовності (1-елемент благоустрою зовсім непотрібний, 5-елемент благоустрою дуже необхідний): смітники (4,52), туалети (3,88), укриття від негоди (3,87), місця для палаток (3,75), місця для багаття з дровами (3,61), стоянки для автотранспорту (3,59), столи для пікніків (3,47), місця для приготування їжі (3,37), лави (3,3), кемпінги (3,23), торгівельні точки (2,07). Була також висловлена думка, що плата за користування деякими елементами благоустрою (смітники, туалети, укриття від негоди тощо) може бути включена у ціну, яку люди мають платити за вхід у національний парк або іншу природоохоронну територію.

А за такі елементи благоустрою, як стоянки для автотранспорту, кемпінги платити додатково.

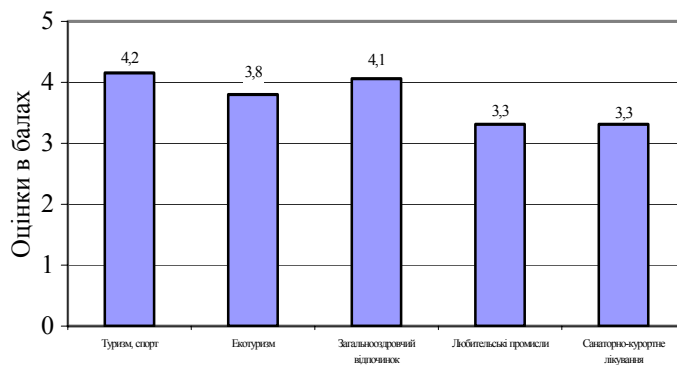

Рис. 2. Результати оцінення привабливості різних типів відпочинку

Цікавим буде також порівняння результатів з аналогічним анкетним опитуванням відпочиваючих у лісах Білорусії [12, с.139]. Згідно з отриманими даними елементи благоустрою можна розмістити за необхідністю їх у лісі так чином: укриття від негоди (38% опитаних), місця для багаття з дровами (24%), лави, місця для приготування їжі та торгівельні точки (по 15%), стоянки для автотранспорту (12%), місця для палаток (11%), столи для пікніків (6%). А на думку 24% опитаних відпочиваючих у лісі взагалі непотрібні ніякі елементи благоустрою.

При формуванні політики раціонального використання рекреаційно-туристичних ресурсів лісогосподарських підприємств важливим є врахування та використання положень теорії сталого розвитку, відповідно до якої, як правило, виділяють три аспекти стійкості функціонування та розвитку рекреаційно-туристичного комплексу: економічна, екологічна та соціально-культурна стійкість. У деяких працях окремо виділяють ще геополітичну стійкість [5, с. 228].

Ураховуючи важливість зазначених аспектів стійкості при використанні лісових ресурсів для розвитку рекреаційно-туристичного господарства, найбільш перспективним напрямком розвитку рекреаційно-туристичного лісокористування є екотуризм. Залежної від регіону він становить близько 40–60% міжнародного туризму, а кількість туристів, орієнтованих на тваринний світ, сягає 20–40%. З них орнітологи-аматори – одна з найбільш швидко зростаючих груп рекреантів, що віддають перевагу спілкуванню з дикою природою [3, с. 6]. Однак в Україні цей вид туристичного бізнесу знаходиться на початковій стадії свого розвитку.

З розвитком і популяризацією екотуризму залишається багато непорозумінь і дискусій з приводу визначення терміна, що призводить до термінологічної плутанини. У Законі України “Про туризм” немає терміна “екологічний туризм”, а в Державній програмі розвитку туризму в Україні до 2010 року екотуризм визначено як подорожі малими групами для вивчення навколишнього середовища, як туризм з турботою про навколишнє середовище, як форма спеціалізованого природного туризму. Разом з тим, спілка екотуризму США, МСОП та ВВФ під екотуризмом розуміють “будь-які види туризму та рекреації в природі, які не спричиняють шкоди природним комплексам, сприяють охороні природи та поліпшенню добробуту місцевого населення” [10, с. 30]. На різних конференціях, семінарах з екотуризму, в

науковій літературі і періодичній пресі цей тип туризму часто називають природним, “зеленим”, екологічно сприятливим, збалансованим, сталим, рекреаційним, відповідальним туризмом і т.п. Все це дає змогу багатьом туристичним фірмам використовувати його як маркетинговий ярлик для продажу туристичного продукту, який у більшості випадків не відповідає його змісту.

Міллер та Каас вказали на дві крайності в теорії екотуризму, а саме:

- весь туризм – екотуризм, бо люди є елементом природи і тому не здатні до неприродної або аморальної поведінки;
- ніякі людські дії не можна розглядати як природні, включаючи туризм, і тому така річ, як екотуризм, не може існувати [5].

Водночас Орамс визначає, що при низькій господарській діяльності людини весь туризм є екотуризмом, а при високій активності екотуризм є неможливим [7].

Так чи інакше, успіх розвитку екотуризму, як і багатьох ін. видів туризму, залежить від стану навколишнього природного середовища. А отже, екотуризм є не тільки напрямком туристичного бізнесу, але й одним з напрямків природокористування.

Важливим питанням є також розмежування двох розповсюджених у туризмі термінів: збалансований (стійкий) і екологічний туризм. Однозначного розуміння цього питання немає. Однак, на нашу думку, екологічний туризм слід розглядати як складову збалансованого (стійкого) туризму. Адже, розглядаючи питання ролі туризму в процесі екологізації суспільного життя, необхідно, передусім, чітко розмежувати поняття **екологічності туризму** і власне **екологічного туризму**.

Екологічність або не екологічність туризму визначається мірою і характером впливу індустрії туризму на навколишнє середовище, тобто на атмосферу, водні ресурси, ґрунт, флору і фауну. Отже, під екологічністю туризму потрібно розуміти весь спектр взаємодії цієї індустрії і навколишнього середовища, в розширеному розумінні. У зв'язку з цим доцільним є використання терміна “збалансований туризм”, або “стійкий”, під яким слід розуміти будь-які види туризму та рекреації, при яких використання рекреаційно-туристичних ресурсів дає змогу задовольнити потреби теперішніх поколінь та забезпечує можливість задоволення цих потреб майбутнім поколінням.

Екологічний туризм визначається як один з видів природного туризму, що об'єднує людей, подорожуючих з науково-пізнавальними цілями. Сферою інтересів цих туристів є навколишнє природне середовище, і зокрема, охорона навколишнього природного середовища. Особливий інтерес для цього туризму мають природні території, що охороняються. Таким чином, екологічний туризм визначається як суворо спеціалізований вид дозвілля з яскраво вираженими науково-пізнавальними цілями. Масовий турист відрізняється від екотуриста своїм користуванням природи, яке для нього є засобом, а не кінцевою метою.

Результати опитування фахівців підтвердили неоднозначність розуміння екотуризму. Аналізуючи різні тлумачення терміна “екотуризм”, нами були описані характерні риси екотуризму, які є у переважній більшості визначень – усвідомлена подорож у відносно недоторканих господарською діяльністю людини кутках природи, збереження цілісності екосистеми, культурно-історичної спадщини, дотримання інтересів місцевого населення, поєднання відпочинку з пізнавальною та природоохоронною діяльністю. Усвідомлена подорож – це поїздка або час дозвілля, коли відвідувач усвідомлює і бере до уваги його вплив на навколишнє середовище

[11, с. 78]. При визначенні екотуризму важливим також є не тільки врахування впливу людини на навколишнє середовище, але й навколишнього середовища на людину, оскільки забруднене навколишнє середовище впливає не лише на зниження лікувального і профілактичного ефекту, але й може являти собою загрозу для здоров'я населення, тому необхідним є аналіз екологічної ситуації в регіоні.

Майже 70% опитаних вважають доцільним використання заповідників для пішохідних прогулянок туристів та екскурсій екологічними стежками за умови, що буде встановлена плата на вхід у заповідник. А максимальна ціна (в середньому), яку б вони погодились заплатити, становить 5,36 грн/день (відповіді коливались від 1 до 100 грн./день). При розрахунку цього середнього значення ціни від 35 до 100 грн/день, які були зазначені шістьма відсотками респондентів, не враховувалися з метою зменшення статистичного відхилення. Якщо б врахувати відкинуті значення, то середня ціна становила б 8,97 грн/день. Найчастіше висловлювалась думка, що ціна має становити 5 грн/день. У 63% респондентів середньомісячний дохід становить до 500 грн, а середній вік опитаних – 32 роки. Серед респондентів переважали чоловіки (61%). Якщо ж розглядати відповіді тільки працівників парку, то плата, на їх думку, має становити 5,86 грн/день. Їх відповіді коливались від 1 до 10 грн/день. На думку автора, рішення про розвиток цього виду діяльності у конкретному заповіднику має бути прийняте на основі ретельного експертного аналізу. Адже не для кожного заповідника розвиток екотуризму виправданий та рентабельний. Для розвитку екотуризму слід використовувати, головню, буферні зони заповідників та суміжні території. А заповідні зони, наприклад, біосферних заповідників чи національних парків, призначені для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, можуть розглядатись як потенційні території для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності. Такі заповідні зони у майбутньому можуть бути повністю або частково переведені у зону регульованої рекреації чи іншу зону, на якій допускається здійснення зазначеної діяльності згідно з чинним законодавством України. Заповідники можуть отримувати дохід, організовуючи екотуристичні програми, забезпечуючи відвідувачів кваліфікованими провідниками, екскурсводами та науковими консультантами, залучаючи до співпраці своїх співробітників та місцевих жителів тощо. Однак плата за вхід на заповідну територію має бути суттєво вищою від середньої зазначеної респондентами, щоб запобігти нездоровому інтересу до заповідника. Як було зауважено, 6% респондентів, у яких середньомісячний дохід становить більше 500 грн., згодні заплатити за вхід на заповідну територію у межах 35–100 грн/день.

Використання деяких тварин як об'єктів екотуризму також набагато ефективніше їхнього утилітарного використання. Так, дослідження, проведені в національному парку Кенії засвідчили, що один приручений для показу туристам лев протягом свого життя приносить прибуток в 15 тис. доларів США, тоді як використання його як об'єкта полювання дає лише 8,5 тис. доларів. Аналіз прибутків з гектара землі в тому ж національному парку привів до висновку, що як заповідна територія він приносить близько 40 доларів США в рік, а у вигляді сільгоспугідь, навіть в найбільш оптимальному режимі обробітку, дає прибуток рівний 0,80 долара. Отже, збалансоване використання природних ресурсів у місцях масового відпочинку може не тільки забезпечити їхнє збереження, але і дати значний прибуток від їхньої експлуатації [3].

Екотуризм в широкому розумінні (як екологічний, так і інші види туризму, які враховують вимоги довкілля) вже довів свою спроможність на прикладі багатьох зарубіжних країн: Фінляндії, Швейцарії, Франції, Австралії, Чилі. Поступаючись

“класичним” видам туристичного дозвілля за масштабами, він є видом туристичної діяльності, що найбільш динамічно розвивається та приносить стабільний прибуток [11, с. 76].

На рис. 3 подано результати оцінення важливості запропонованих критеріїв відпочинку для респондентів, а на рис. 4 – результати рівня відпочинку в НПП “Сколівські Бескиди” за зазначеними критеріями, з урахуванням їхньої ваги (важливості для респондентів).

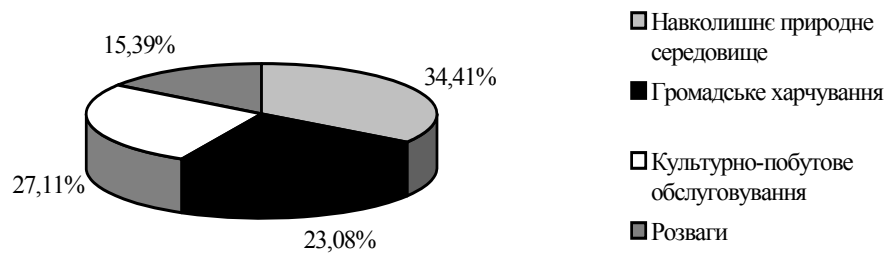

Рис. 3. Результати оцінення важливості запропонованих критеріїв відпочинку

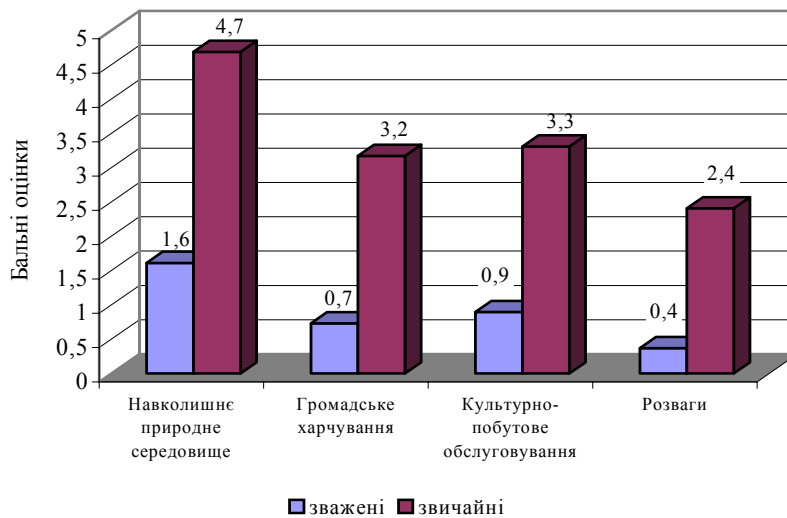

Рис. 4. Результати оцінення рівня відпочинку в НПП “Сколівські Бескиди” за запропонованими критеріями

Як бачимо, найбільшу вагу серед критеріїв відпочинку має навколишнє природне середовище, а його рівень у НПП “Сколівські Бескиди” оцінений на 4,7 бала за п’ятибальною шкалою (1–найнижча оцінка, 5–найвища). А з урахуванням

важливості цей фактор оцінений на 1,6 бала, що є найбільшим показником серед решти запропонованих критеріїв. Серед важливих факторів також були відмічені: наявність місць для відпочинку на лісових територіях, інформаційне забезпечення тощо.

На рис. 5 подано результати оцінення рівня задоволеності респондентів сучасними умовами відпочинку на території НПП “Сколівські Бескиди”. Отже, 72,73% висловили повну або переважну задоволеність сучасними умовами відпочинку в Парку, серед яких 48,48% чоловіків і 24,24% жінок. І якщо повністю не задоволених відпочинком чоловіків не виявилось, то 3,03% опитаних жінок повністю незадоволені умовами відпочинку в Парку.

У результаті проведених досліджень автором розроблені рекомендації щодо напрямків розвитку рекреаційно-туристичного господарства лісгосподарськими підприємствами в умовах сталого розвитку.

На державному та регіональному рівнях:

➤ розробити правове забезпечення рекреаційно-туристичної діяльності, зокрема, щодо розвитку такої діяльності лісгосподарськими підприємствами та створення сприятливого клімату для залучення інвестицій;

➤ розробити та суворо дотримуватись норм оптимального рекреаційного навантаження на природні екосистеми, що має бути утверджено законодавчо;

➤ удосконалити систему ціноутворення на рекреаційно-туристичні послуги та податкової політики у рекреаційно-туристичній сфері;

➤ розробити механізм відшкодування лісовому господарству відповідних збитків від рекреаційного лісокористування, а також витрат на охорону і облаштування рекреаційних лісових масивів для відпочинку, що є необхідним не тільки для більш комфортного відпочинку, але й для зменшення негативного впливу туристів на лісові екосистеми.

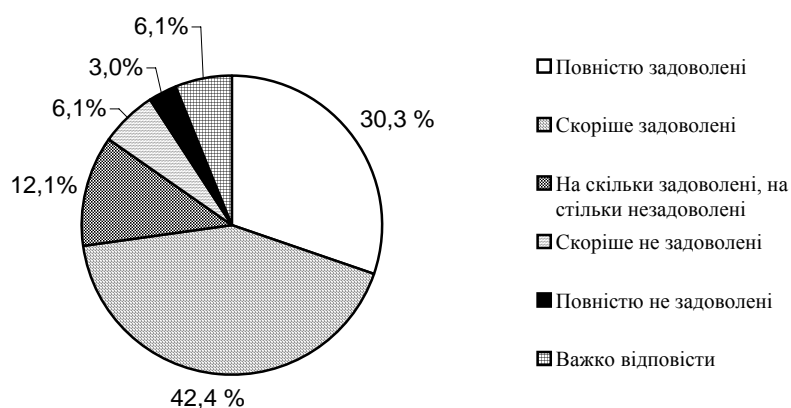

Рис. 5. Результати оцінення рівня задоволеності сучасними умовами відпочинку на території НПП “Сколівські Бескиди”

Можливі шляхи відшкодування витрат лісгосподарським підприємствам в умовах госпрозрахункових відносин:

1. За рахунок стягнення коштів з закладів відпочинку, що знаходяться на території лісових підприємств (тобто шляхом віднесення подібних витрати та збитки на собівартість курортних путівок, оскільки у них враховано вартість щорічних послуг, що надаються лісовими підприємствами).

2. За рахунок коштів, які отримує підприємство за надання платних рекреаційно-туристичних послуг (екскурсії маркованими екологічними стежками, короткостроковий відпочинок у рекреаційних зонах (розбиття наметів і розкладання вогнищ у спеціально обладнаних та відведених для цього місцях), прогулянки на конях, користування автостоянкою на території рекреаційної зони, полювання, перевезення туристів та відпочиваючих, розміщення, проживання та харчування туристів і відпочиваючих та ін.).

3. За рахунок держбюджетних коштів.

4. Надходження від громадських організацій (пожертвування).

5. Фінансування завдяки участі у міжнародних проектах (отримання грантів).

На місцевому рівні:

➤ розробляти та реалізовувати конкретні локальні проекти з метою створення необхідної інфраструктури на найцінніших у рекреаційному відношенні лісових територіях із урахуванням місцевих природнокліматичних, соціально-демографічних та інших особливостей, дотримуючись положень теорії сталого розвитку та чинного законодавства;

➤ здійснювати маркування та облаштування екостежок;

➤ налагодити механізм визначення допустимих рекреаційних навантажень, контроль за кількістю відвідувачів та моніторинг еколого-економічних наслідків туризму;

➤ створити інформаційний центр (збір інформації про райони проведення турів та еколого-пізнавальних програм в установах природно-заповідного фонду, щодо засобів розміщення тощо) та якісні рекламні-інформаційні матеріали;

➤ створювати туристичний продукт (надавати туристам різноманітні платні послуги та продукцію), який би відповідав міжнародним стандартам туристичного ринку;

➤ готувати висококваліфікований персонал, який має володіти знаннями та досвідом, необхідним для успішної організації туризму (особливо в області маркетингу, пізнавальних програм для різних категорій відвідувачів, ціноутворення, забезпечення відповідної якості послуг тощо);

➤ налагодити співпрацю з туристичними установами, які за допомогою маркетингу та реклами будуть не тільки збільшувати кількість туристів, але й сприятимуть формуванню природоохоронної свідомості відвідувачів та шанобливого ставлення до місцевих традицій та звичаїв.

Відмічаючи перспективи дальших розробок у цьому напрямку, слід зауважити, що, зазвичай, поза увагою науковців залишається дослідження якості лісових рекреаційних ресурсів та їхніх рекреаційних властивостей. Водночас, дослідження цих питань має винятково важливе значення при обґрунтуванні доцільності та вибору напрямків розвитку рекреаційно-туристичної діяльності на тій чи іншій території. А оскільки в системі ринкової економіки напрямки діяльності будь-якого підприємства визначає споживач, необхідно також особливу увагу приділяти вивченню структури попиту на рекреаційно-туристичний продукт та дослідженню поведінки рекреантів та туристів.

Слід також відмітити, що із усіх згаданих у статті типів рекреаційної діяльності туризм є найбільш різноманітним і потребує детальнішої класифікації. Але й досі немає чіткої загальноприйнятої класифікації туризму. Отже, надалі потрібно слід приділити увагу класифікації туризму та рекреації за видами і формами, що дасть змогу розв'язати низку проблем розвитку і територіальної організації рекреаційно-туристичного господарства, визначити попит на окремі види рекреаційно-туристичних послуг і на цій підставі розробляти плани розвитку рекреаційно-туристичної діяльності лісогосподарських підприємств.

1. *Косова Л., Трещевский Ю.* Об организации рекреационного пользования лесом // Лесное хозяйство. 1981. № 8.
2. *Дейнека А., Копач М.* Проблеми і перспективи рекреаційного використання лісів Львівської області // Регіональна економіка. 2001. №2.
3. *Костюшин В.* Воздействие рекреации на живую природу. К.: Национальный экологический центр Украины, 1997.
4. *Охріменко А.* Особливості функціонування рекреаційного комплексу в умовах сталого розвитку // Регіональна економіка. 2002. № 2.
5. *Miller, Kaas.* World Wide Fund 1992. Beyond the Green Horizon. World Wide Fund, Surrey.
6. *Позивайло Ю.* Основні принципи організації рекреаційного лісокористування // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. 1992. № 4.
7. World Tourism Organization. Guidelines: Development of National Parks and Protected Areas for Tourism. Prepared with the Orams K., Weaver O.
8. *Тарасов А.* Рекреационное лесопользование. М., 1991.
9. *Синякевич И., Туниця Ю.* Стимулирование эколого-экономической эффективности лесопользования. Львов, 1985.
10. *Моралева Н., Ледовских Е.* Экологический туризм в России // Охрана дикой природы. 2001. №3.
11. *Карпова Г., Кузнецов Д.* Экологические аспекты развития туризма //Туристские фирмы. 1998. № 17.
12. *Рожков Л.* К вопросу рекреационного лесоводства на основе анализа анкетного опроса отдыхающих в лесах Белоруссии // Лесоведение и лесное хозяйство, 1981, вып. 16.
13. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / Кравців В.С., Гринів Л.С., Копач М.В., Кузик С.П. Львів, 1999.

**LINES OF RECREATIONAL AND TOURIST'S FOREST USING
DEVELOPMENT IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONDITIONS**

E. Kulchytska

*Ukrainian State University of Forestry and Wood Technology,
General Chuprynka St., 103, UA-79057 Lviv, Ukraine*

There is an analysis of modern state of recreational and tourist's forest using. Terms "ecotourism" and "sustainable tourism" are considered. There are results of sociological research concerning National Park "Skolivski Beskydy". Recommendations for recreational and tourist's activity development in frame of forestry are worked out. Sustainable development conception is taken into account.

Key words: recreational and tourist's forest using, sustainable development, ecotourism, sustainable tourism, sociological research.

Стаття надійшла до редколегії 3.04.2005

Прийнята до друку 21.09.2005